

MVŠO

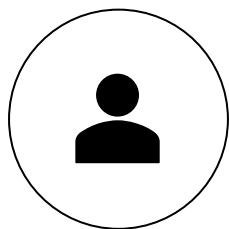
MORAVSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA OLMOUC

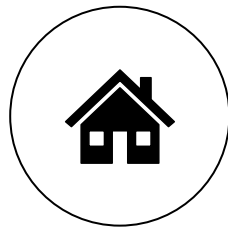
MIKROEKONOMIE

Blok 3 a 4

Kontakt

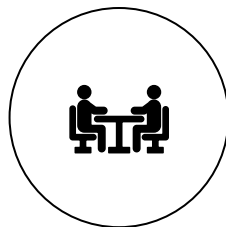
Ing. Michaela
Perunová, Ph.D.

ÚSTAV EKONOMIE A
HOSPODÁŘSTVÍ
REGIONU

5341@MAIL.MVSO.CZ
MICHAELA.PERUNOVA@MVSO.CZ

KONZULTAČNÍ HODINY:

STŘEDA 14:30 - 16:00 K2.225 (PO PREDCHÁDZAJÚCEJ EMAILOVEJ DOHODE)
ČTVRTEK 11:30 - 13:00 K2.225 (PO PREDCHÁDZAJÚCEJ EMAILOVEJ DOHODE)

Základní informace

Rozsah: 16/0/0

Ukončení: zkouška (5 kr.)

Vyučující: Ing. Michaela Perunová, Ph.D.

Výuka:	PÁ 8.11.	11:30 – 14:30	B2.230
	PÁ 22.11.	11:30 – 14:30	B2.230
	SO 23.11.	11:30 – 14:30	B2.233
	SO 23.11.	15:00 – 18:00	B2.230

Obsah předmětu

1. Úvod do studia ekonomické teorie.
2. Formování trhu, základní elementy a funkce trhu.
3. Chování spotřebitele: Užitečnost a poptávka.
4. Chování výrobce: Náklady a nabídka.
5. Nabídka dokonale konkurenční firmy.
6. Nedokonalá konkurence a její formy. Monopol. Oligopol.
7. Nedokonalá konkurence a její formy. Monopolistická konkurence.
- 8. Alternativní cíle firmy. Trhy výrobních faktorů. Trh půdy.**
- 9. Trh práce.**
- 10. Trh kapitálu.**
- 11. Tržní selhání. Mikroekonomická politika státu.**
- 12. Měření nerovností v důchodech. Všeobecná rovnováha a efektivnost.**

Podmínky zápočtu a zkoušky

ZÁPOČET

zápočtový test
(min. 70 %)

13.12.2024 12:30

B2.230

leden 2025

ZKOUŠKA

udělený zápočet

ústní zkouška

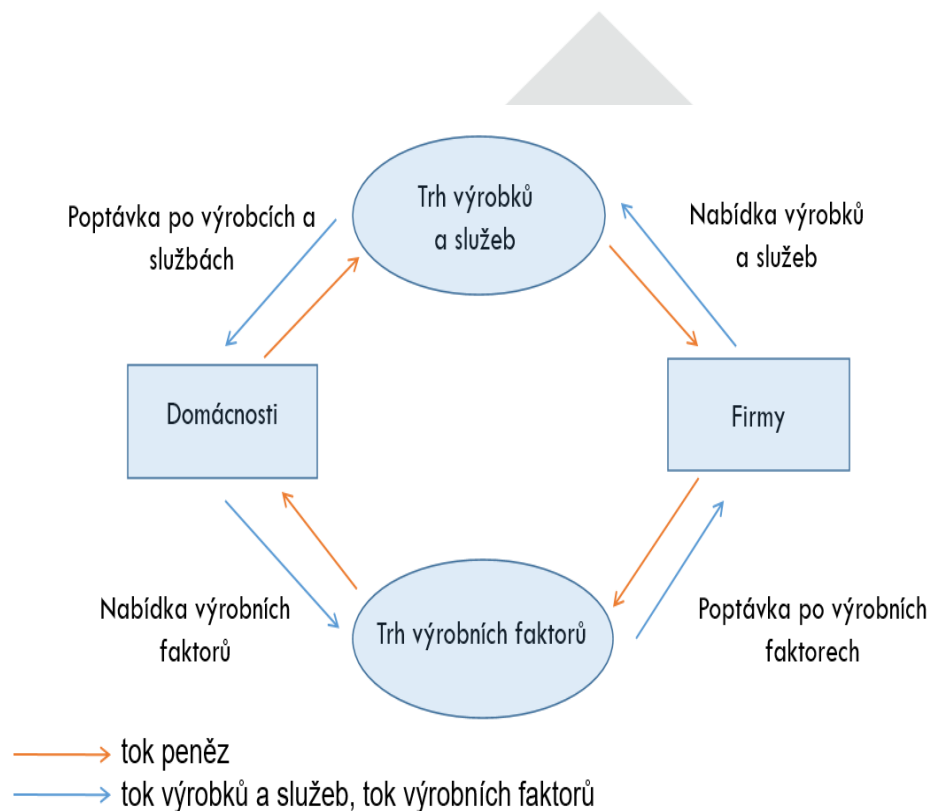
13.12.2024 13:30

B2.230

leden 2025

Trh výrobních faktorů

- Na trhu výrobních faktorů probíhá nákup a prodej, respektive **nájem a pronájem výrobních zdrojů**
- **Primární vs. sekundární VF** (půda, práce, kapitál, popř. technologie).
- Výrobní zdroje jsou vzácné, vyskytují se v omezené míře, a proto trhy těchto zdrojů sehrávají klíčovou roli v tržní ekonomice.

Specifika trhu VF

- Postavení ekonomických subjektů je **obrácené**. Domácnosti jakožto vlastníci výrobních zdrojů se stávají nabízejícími a firmy, které poptávají (nakupují) výrobní zdroje pro svou výrobu, jsou na poptávkové straně trhu výrobních zdrojů.
- Křivka **nabídky** má různý tvar pro různé typy faktorů a různý časový úsek (např. svislá nabídka půdy či krátkodobá nabídka kapitálu, zpětně zakřivená individuální nabídka práce).
- **Poptávka** po výrobních faktorech je **odvozená**. Odvozenost spočívá v tom, že se poptávka po výrobních faktorech odvíjí od poptávky na trzích finální produkce.

Specifika trhu VF

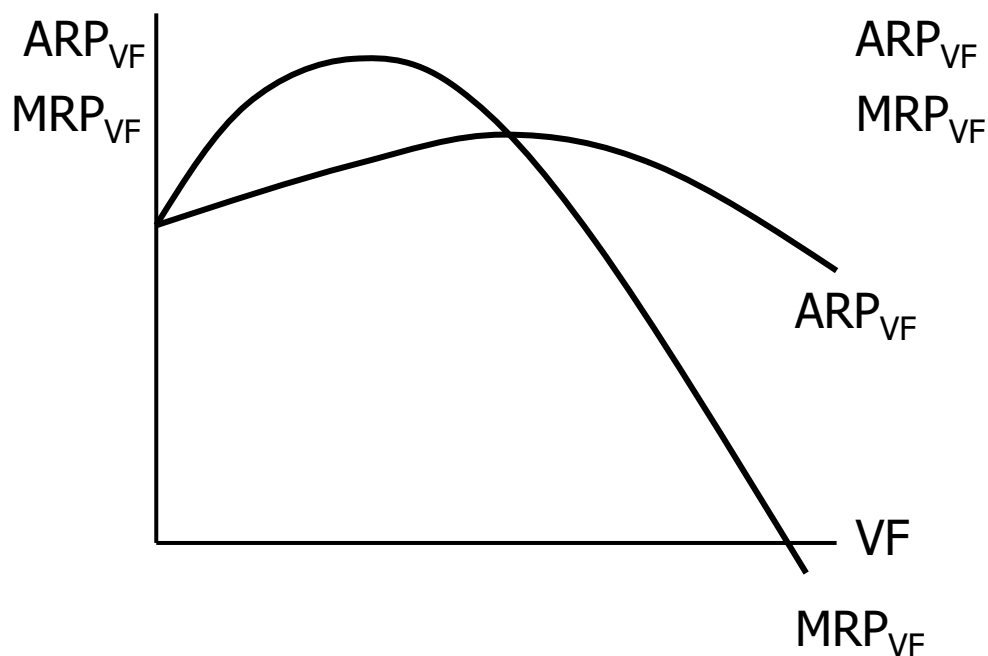
- Výrobní faktory jsou **vzájemně závislé** - typická jejich vzájemná provázanost. Nelze říci, který z faktorů je ve výrobě nejdůležitější, protože se na ní podílejí zpravidla všechny současně a v relativně stabilním poměru daným výrobní technologií a úrovní technického pokroku.
- **Cena výrobního faktoru je cenou za jeho nájem.** Cena výrobního faktoru je utvářena působením tržních sil jako výsledek střetu nabídky s poptávkou odvozených od požadavků na trzích finální produkce. Specifické je, že se nejedná o cenu (hodnotu) daného výrobního faktoru, ale o **cenu jeho používání (nájmu)**. Ceny výrobních faktorů jsou tedy **cenou služeb těchto zdrojů**.

Příjmové veličiny na trhu VF

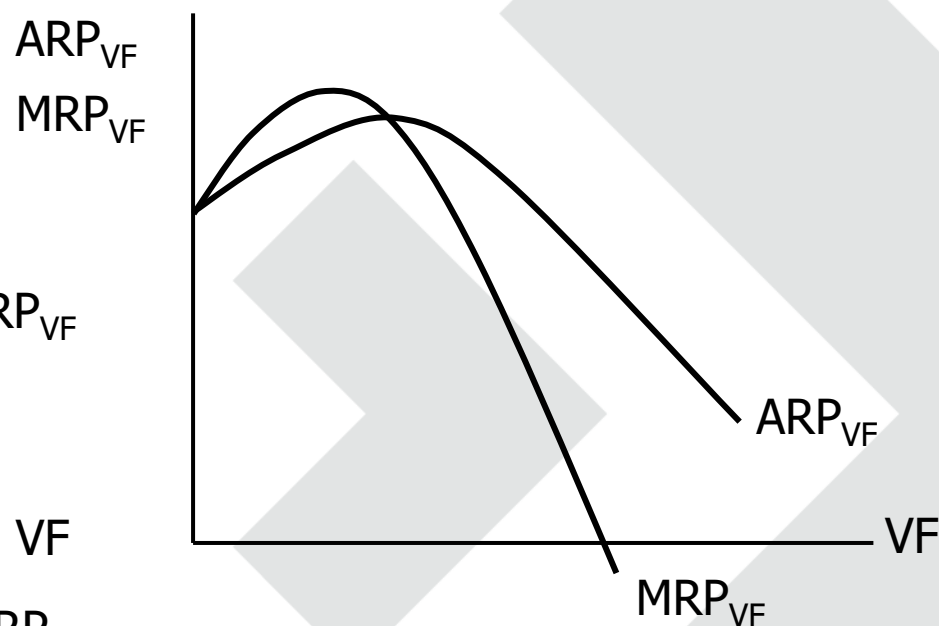
- **Příjem z mezního produktu VF (MRP_{VF})**
- představuje **dodatečný příjem**, který firma získá prodejem produktu vytvořeného zapojením **dodatečné jednotky výrobního faktoru** do výroby, přičemž ostatní vstupy jsou konstantní.
- **Průměrný příjem z produktu VF ($ARPVF$)**
- kolik jednotek produktu v průměru připadá na jednotku VF (kolik v průměru vyprodukuje jeden dělník).
- **$MRPVF$ i $ARPVF$ zpravidla nejprve rostou a potom klesají**
- nejprve dodatečná jednotka VF vyprodukuje více než předcházející jednotka – projevuje se dělba práce, specializace apod.,
- později začne platit, že dodatečná jednotka VF vyprodukuje méně než předcházející jednotka – začne platit zákon klesajících mezních výnosů

Příjmové veličiny na trhu VF

Obecně – křivky MRP a ARP kopírují průběh křivek MP a AP

DK trh produkce – $MR=AR=P=\text{konst.}$

NDK trh produkce – MR, AR a P klesají s růstem realizované produkce → funkce MRP_L a ARP_L budou strměji klesat a budou posazeny blíže počátku

Nákladové veličiny na trhu VF

- **Mezní náklady na faktor MFC (Marginal Factor Costs)**
- dodatečný náklad firmy vzniklý zapojením dodatečné jednotky výrobního faktoru do výroby
- **Průměrné náklady na faktor AFC (Average Factor Costs)**
- náklady na jednotku zapojeného VF (kolik firmu stojí jedna jednotka VF)
- $AFC_K = TC/K = i.K/K = i$
- $AFC_L = TC/L = w.L/L = w$

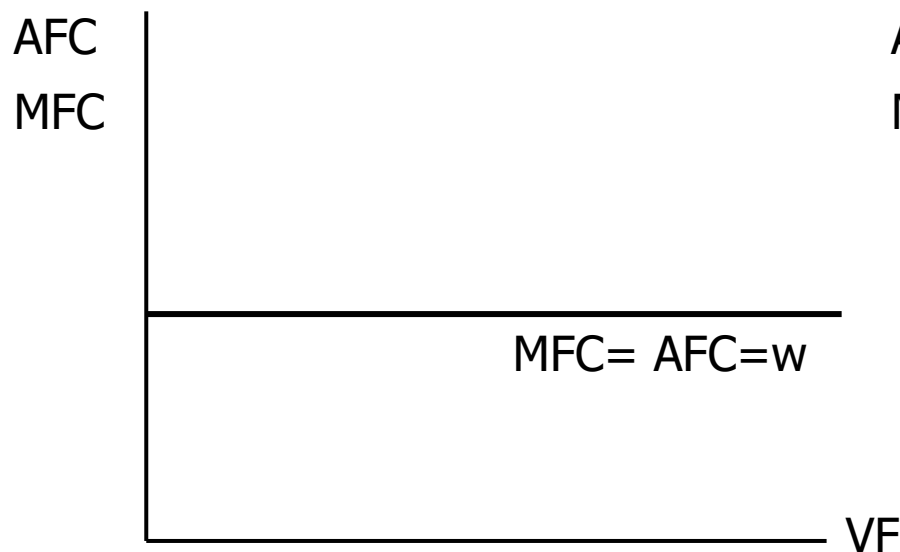
L = práce (počet jednotek práce)

K = kapitál (počet jednotek kapitálu)

w = mzdová sazba

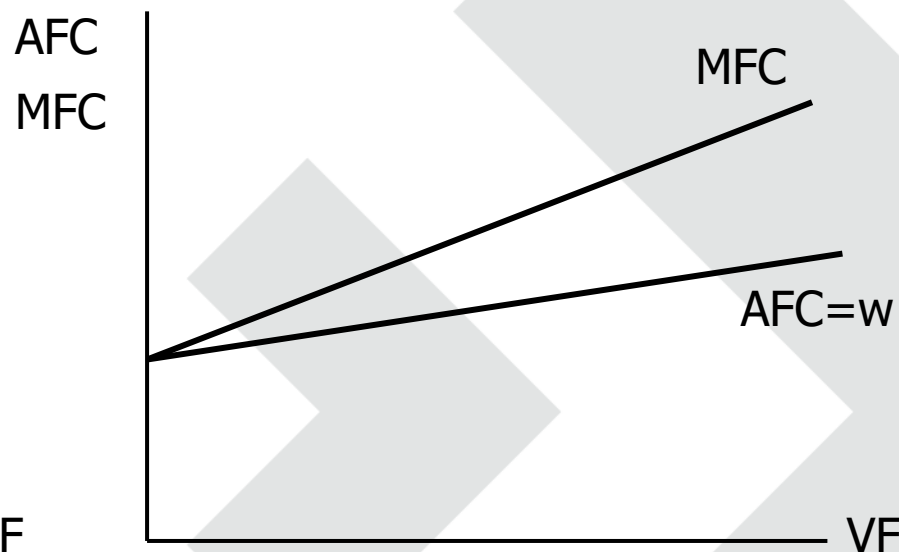
i = úroková sazba

Nákladové veličiny na trhu VF

DK Trh

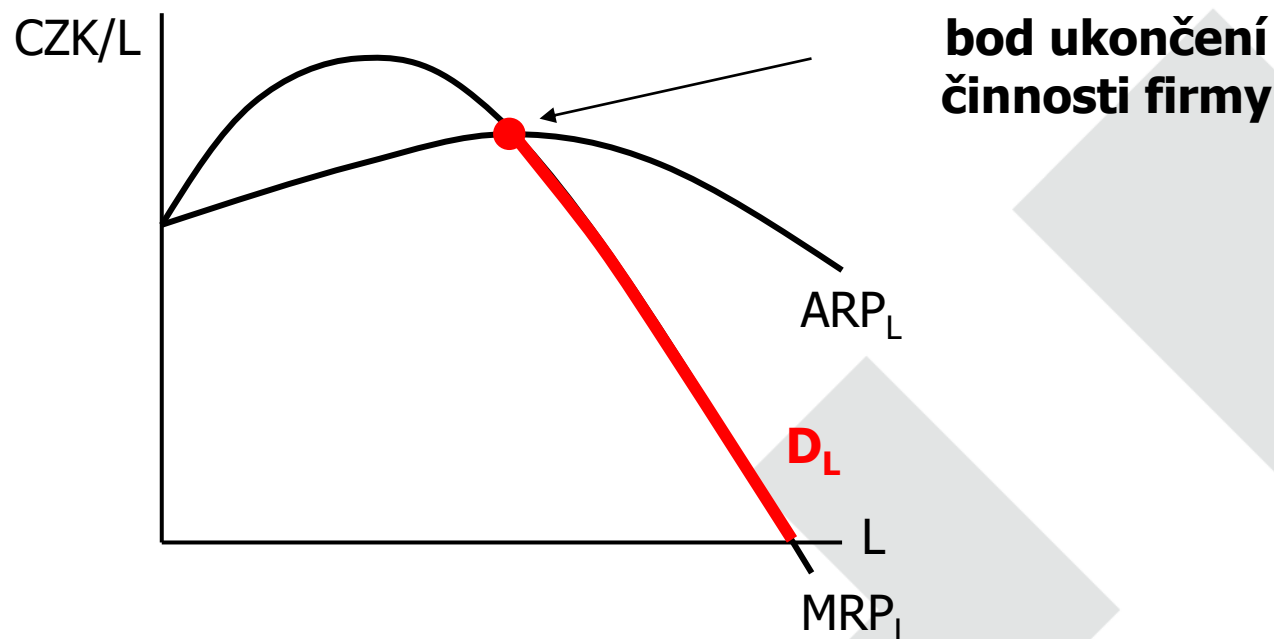
= všechny jednotky VF jsou stejné, tj. zaměnitelné, tj. stejně produktivní
V praxi velmi výjimečný případ.

NDK Trh = různé jednotky VF jsou různě produktivní

Nejprve zaměstnáváme/používáme ty nejvíce produktivní jednotky, mezní náklady spojené s těmito produktivními jednotkami budou nízké, když zaměstnáváme další jednotky, které nejsou tak produktivní, tak MFC porostou

Poptávka po VF

- Křivka příjmu z mezního produktu (respektive její klesající část) je od určité výše ceny faktoru, současně křivkou poptávky po faktoru.
- Pokud by mzdová sazba vystoupala nad úroveň ARP_L , firma by ukončila činnost a nepoptávala by žádné množství práce.

Formy cen

- V případě půdy se platí **pachtovné** a **cenou je pozemková renta (r)**, respektive její sazba, která je stanovena ve výši, kde se střetnou křivky nabídky a poptávky po půdě.
- Za práci se vyplácí **mzda (plat)** a **cenou práce je mzdová sazba (w)**, kterou také určuje střet nabídky a poptávky po práci.
- U kapitálu se platí **úrok** a cenou kapitálu je **úroková sazba/míra (i)**.

Transferový výdělek a ekonomická renta

- **Transferový výdělek** je část celkového výdělku výrobního faktoru, kterou by daný faktor mohl získat při svém **alternativním využití**.
- Transferový výdělek je částka, která kompenzuje vlastníkov **ušlý výnos** z druhého nejlepšího použití vstupu.
- Tato částka je v takové výši, která **minimálně** stačí k **převedení (transferu)** výrobního faktoru z jednoho použití do druhého.
- Její výše odráží obětovaný výnos z druhého nejlepšího použití faktoru, neboli jeho **obětovanou příležitost**.

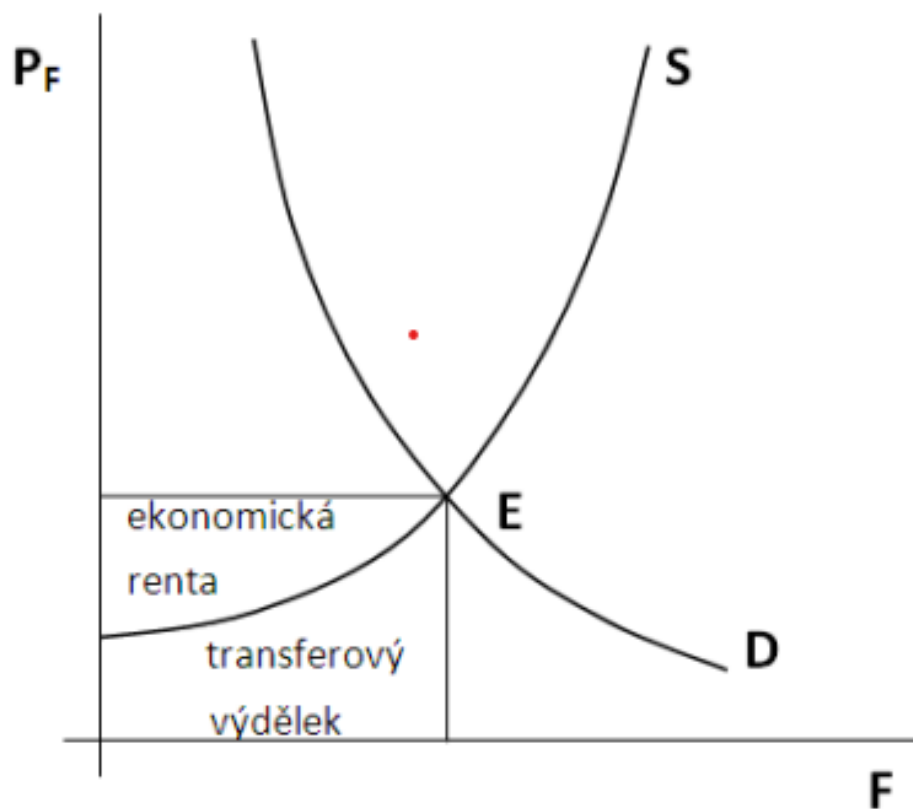
Transferový výdělek a ekonomická renta

- **Ekonomická renta** představuje část celkového výdělku, která **převyšuje** transferový výdělek.
- Vypočítá se jako rozdíl mezi **skutečným výnosem a obětovaným výnosem** z druhé nejlepší příležitosti daného výrobního faktoru.
- V nejširším kontextu se pojem ekonomická renta používá ve smyslu **přebytku výrobce**.

Transferový výdělek a ekonomická renta

- Pan Novák vydělává jako bankovní úředník 30 000 Kč měsíčně, ale byl by ochoten pracovat i při nižším výdělku.
- Nejlepší alternativou tohoto zaměstnání je úředník na finančním úřadě, kde by vydělával 25 000 Kč měsíčně.
- Pan Novák nemá ani k jedné z možností větší náklonnost.
- Rozdělte jeho mzdu na transferový výdělek a ekonomickou rentu.

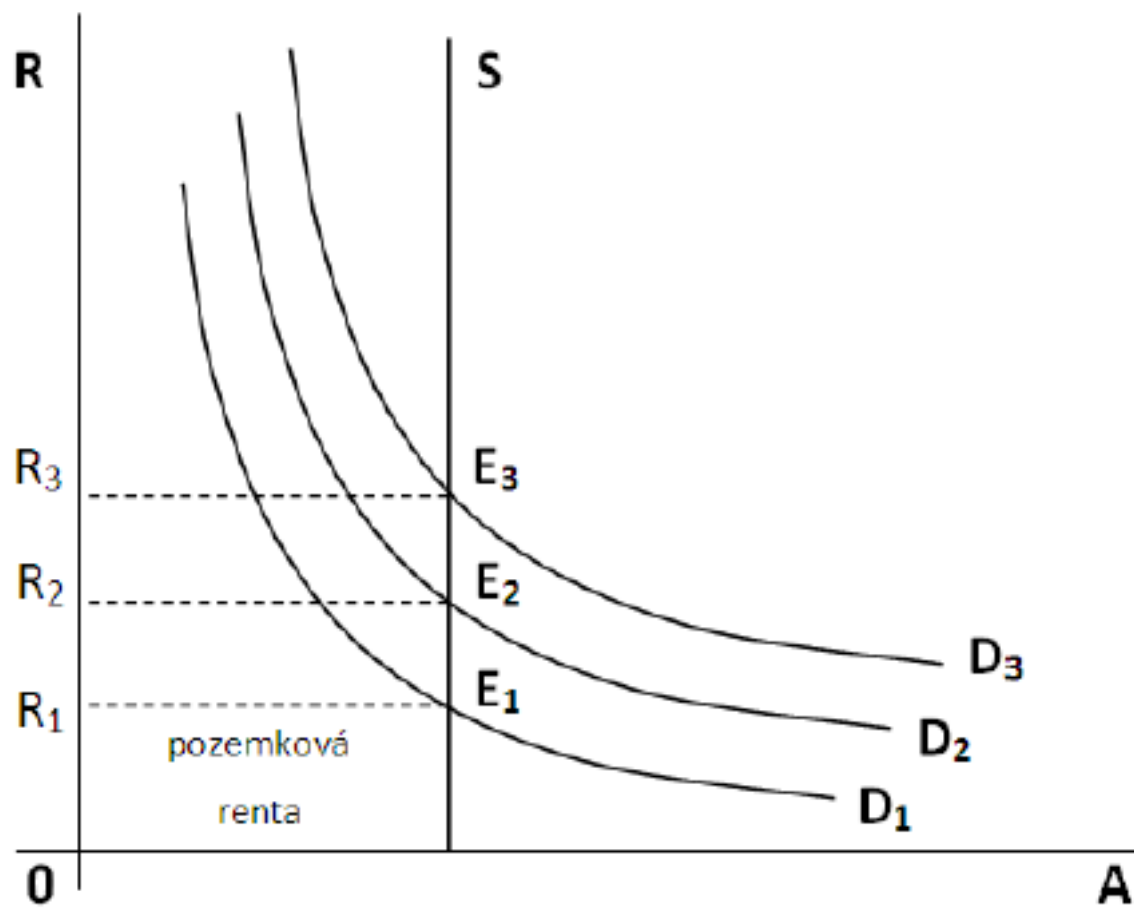
Transferový výdělek a ekonomická renta

Trh půdy

- **Množství půdy** je objektivními příčinami absolutně neměnné a i v dlouhém období se dá měnit jen velmi obtížně.
- Nabídka půdy má tvar **svislé přímky** a hovoříme o **fixní nabídce půdy** (dokonale neelastická) a neexistuje jiná možnost jejího použití.
- **Cenou půdy je sazba pozemkové renty** - je daná střetem fixní nabídky půdy s její poptávkou.
- **Výši pozemkové renty určuje výše sazby pozemkové renty a množství pronajaté půdy.**
- Vzniká tak **čistá ekonomická renta**, jejíž velikost závisí na velikosti **poptávky** po půdě. ČER - důchod placený za služby VF s fixní nabídkou (může to být i pracovní síla – např. výjimeční zpěváci, sportovci).
- Cena půdy v případě jejího prodeje vychází ze sazby pozemkové renty a řady dalších faktorů, zejména **kvalita půdy** (bonita, poloha), vztah mezi **nabídkou a poptávkou**.

Trh půdy

Trh práce - poptávka

Poptávka po práci (firmy)

- Firmy rozšiřují nebo omezují **poptávku** po **práci** až do okamžiku, v kterém se mezní náklady na práci (MC_L) vyrovnají s příjmem z mezního produktu práce (MRP_L).
- V podmínkách **dokonalé konkurence** firma neovlivňuje cenu práce, tj. mzdovou sazbu a proto se **mezní náklady** práce rovnají **mzdové sazbě**.
- $MRP_L = MC_L = w$

Změna ceny práce (mzdové sazby)

- způsobuje posun po D_L (křivka poptávky po práci)
- pokud cena práce roste, poptávka po práci klesá

Ostatní faktory

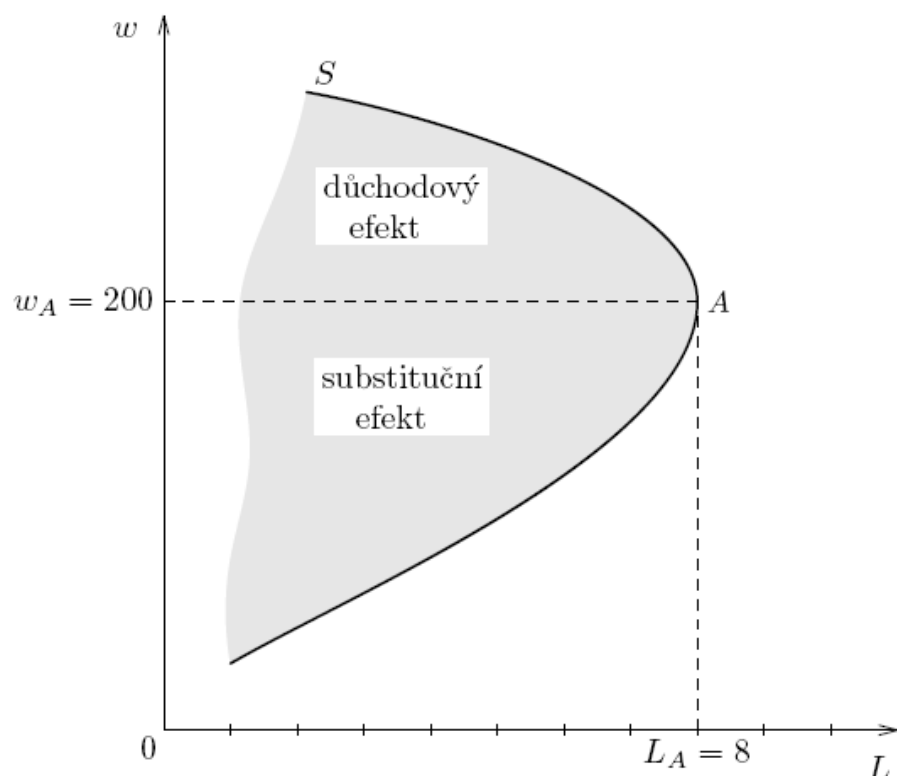
- poptávka po produkci vyráběné daným VF, úroveň technologie, počet kooperujících vstupů – způsobují posun celé D_L

Trh práce - nabídka

Nabídka práce (domácnosti)

- Práce ve firmě a domácí práce zaberou část dne, zbytek je volným časem.
- Pro určení tržní nabídky je účelné předpokládat pouze dvě možnosti využití času:
 - ✓ práci – která je pronajímána za mzdu
 - ✓ volný čas

Individuální nabídka práce

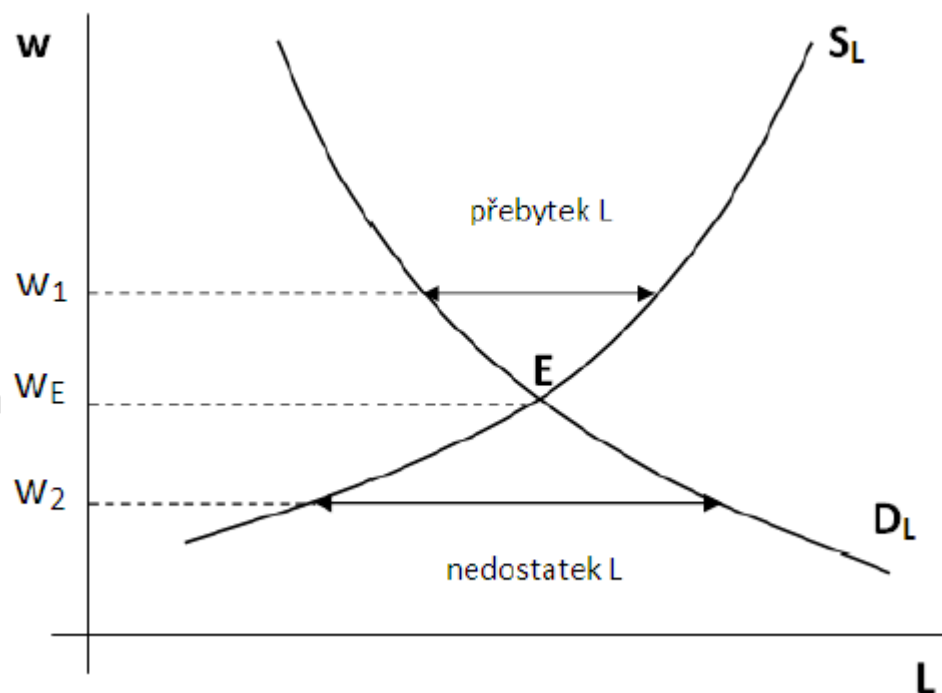
- Nabídka jediného pracovníka na trhu práce.
- **Substituční efekt (SE)** znamená, že při vyšší mzdě přináší každá hodina práce vyšší výdělek, který může spotřebitel použít k získání většího počtu výrobků a služeb. Jedná se o **nahrazování volného času prací**.
- Zpětné zakřivení nabídky je dáno **důchodovým efektem (IE)**. Jde o **nahrazování práce volným časem**. Vyšší mzda totiž znamená vyšší reálný příjem (za ceteris paribus) a vede ke snaze mít více volného času.
- **SE a IE** působí **protisměrně**, dopad změny na nabízené množství práce záleží na tom, který z nich převažuje.

Tržní nabídka práce

- **Tržní křivka nabídky práce**, bude mít tradiční **rostoucí** tvar.
- Jedná se o **horizontální součet** všech individuálních nabídek, kde se projeví **subjektivnost** každého jedince tak, že se součtem rozdíly v zakřivení vyrovnají.

Rovnováha na dokonale konkurenčním trhu práce

- Systém **dokonale pružných mezd** neustále automaticky vyrovnává nabídku a poptávku.
- Na dokonale konkurenčním trhu práce dochází k dlouhodobému vyrovnání nabídky s poptávkou, mzda (w) je flexibilní směrem nahoru i dolů.
- **Neexistuje nedobrovolná nezaměstnanost**, pouze dobrovolná.

Nedokonalá konkurence na trhu práce

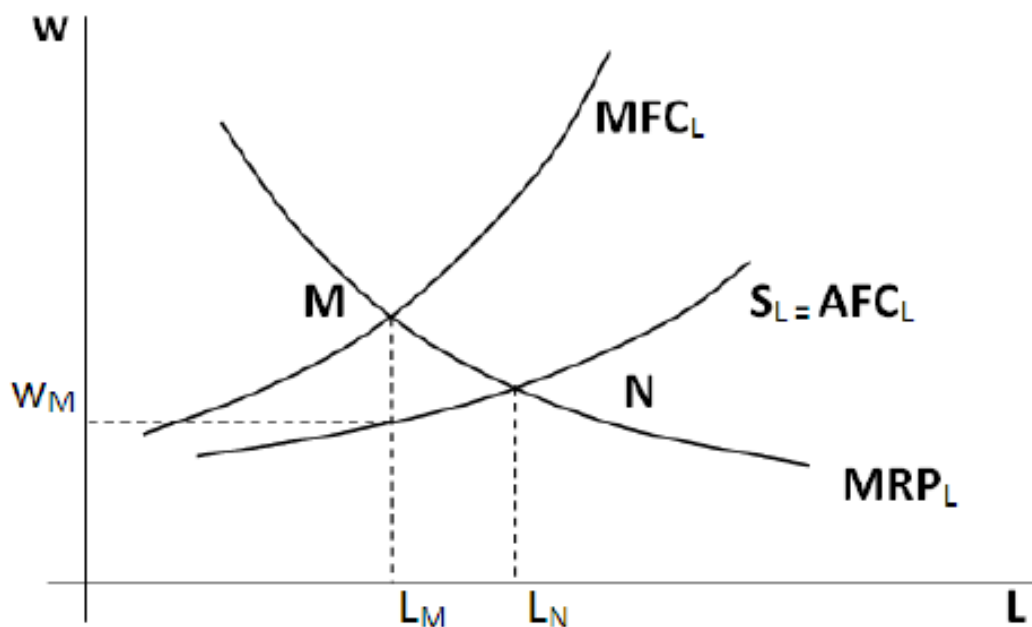
- V reálné ekonomice se však dokonale konkurenční trh práce **nevyskytuje**, neboť zde existuje celá řada **objektivních a subjektivních faktorů**, které způsobují nedokonalost konkurence na trhu práce:
 - ✓ úroveň kvalifikace,
 - ✓ pracovní a jiné schopnosti,
 - ✓ osobní vlastnosti člověka,
 - ✓ nadání,
 - ✓ stupeň mobility,
 - ✓ nedokonalá informovanost
 - ✓ omezené množství nabízejících i poptávajících subjektů
 - ✓ strnulost mezd,
 - ✓ vliv odborů,
 - ✓ vliv hospodářské politiky státu.

NK - Monopson

- **Monopson** je formu nedokonalosti na trhu práce, kdy je monopolní síla na straně **poptávky**.
- Na trhu práce je jediná firma zaměstnávající praceschopné obyvatelstvo určité **kvalifikace, profese či v dané oblasti**.
- Z tohoto důvodu může **zaměstnavatel** ovlivnit **mzdy** svých zaměstnanců, mzda tudíž není dána **trhem**.
- Např. v regionu existuje jediná dominantní firma, která zaměstnává praceschopné obyvatelstvo, popř. zaměstnává jedinou určitou profesi.

NK - Monopson

- Mezní náklady jsou vyšší, než je mzda nutná pro zaměstnání dodatečné jednotky práce (v grafu bod M).
- Monopson zaměstnává **méně práce** (množství L_M) **při nižší mzdové sazbě**, než by tomu bylo v dokonale konkurenčním prostředí.

Nedokonalá konkurence na trhu práce

- **Mzdová strnulost**
 - Cena práce jen pozvolna a neflexibilně reaguje na změny na trhu práce. Vznikne-li nerovnováha mezi nabízeným a poptávaným množstvím práce, k jejímu odstranění či opětovnému vyrovnaní dochází postupně a výrazně pomaleji.
- **Mzdové tarify firem (poptávková strana trhu)**
 - Mnohé firmy vytvářejí určité mzdové struktury, podle nichž jsou zaměstnanci odměňováni. Zejména se jedná o velké podniky, které je používají ve svých kolektivních smlouvách ke zjednodušení mzdových rozhodnutí.

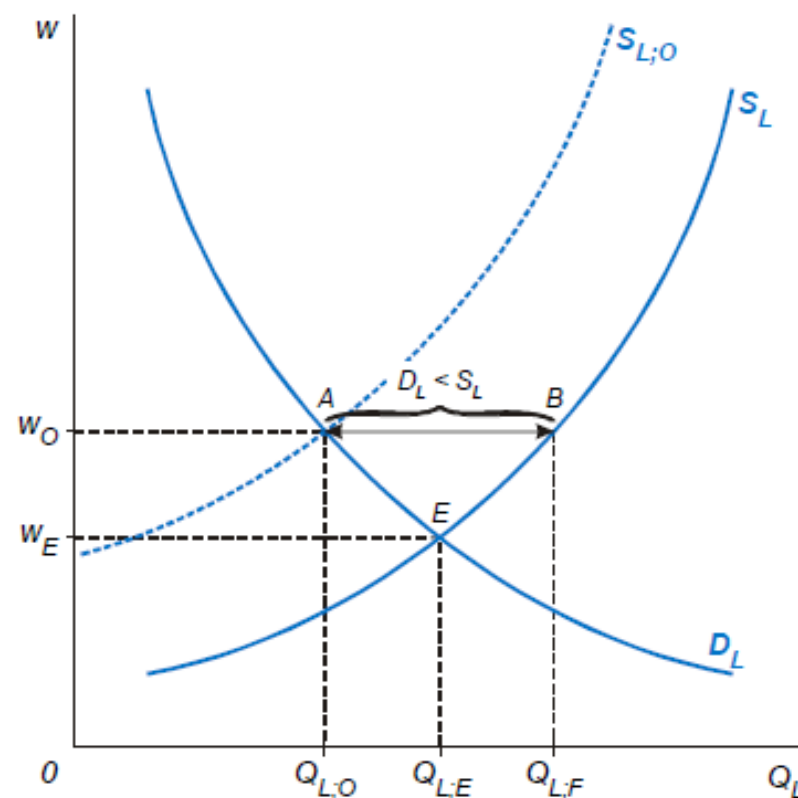
Nedokonalá konkurence na trhu práce

- **Odbory (nabídková strana trhu)**
- Odborové svazy určitým způsobem ovlivňují nabídku práce:
 - ✓ uzákoněním maximální délky pracovní doby,
 - ✓ zvýšením standardních mzdových sazeb (stanovením mzdového prahu),
 - ✓ zvyšováním délky dovolené na zotavenou,
 - ✓ stanovením zákazu práce mladistvých v určitých oborech,
 - ✓ umělým zvýšením poptávky po práci,
 - ✓ stanovením podmínky zaměstnávat pouze členy odborů, apod.
- ✓ Existence odborů ovlivňuje trh negativním způsobem. Dochází kvůli nim k deformacím ve vztahu mezi nabídkou a poptávkou.
- ✓ Na druhé straně mají zásluhu v oblasti bezpečnosti a zdraví při práci a v oblasti péče a ochrany zaměstnance.

Vliv odborů na rovnováhu na trhu práce

– snížení nabídky práce

- Stanovení přímo mzdové sazby výše než jsou rovnovážné - vzroste nezaměstnanost.
- Uvedená opatření vedou k posunu nabídkové křivky doleva nahoru.
- Tím dochází k zvýšení mezd (umělému zdražování práce) a v důsledku toho k rostoucí nezaměstnanosti, neboť za těchto podmínek výrobci poptávají méně pracovních sil.
- Křivka nabídky práce S_L se posune vlevo nahoru na úroveň $S_{L;0}$, bod rovnováhy se posune z bodu E do bodu A a mzdová sazba se zvýší z w_E na w_0 , zaměstnanost klesne z úrovně $Q_{L;E}$ na $Q_{L;0}$.

Trh kapitálu

- Kapitál je **sekundární** výrobní faktor, je výsledkem předchozí výroby a znovu vstupuje do výrobního procesu a zapojuje se při tvorbě nové produkce.
- Vstup vs. výstup
- Kapitál může nabývat následujících podob:
 - ✓ **hmotný** kapitál (kapitálové statky),
 - ✓ **finanční** kapitál,
 - ✓ **nehmotný (lidský)** kapitál.

Formy kapitálu

- Existují tři základní kategorie kapitálových statků:
 - a) **stavby (výrobní a skladové haly, obytné budovy),**
 - b) **zařízení (výrobní stroje),**
 - c) **zásoby (uskladněné zboží, polotovary).**
- Nejčastěji je kapitál vnímán jako **finanční (peněžní) prostředky**, které subjekt použije k realizaci své výroby. Peněžní forma je výchozí a zároveň **univerzální formou kapitálu**. **Úspory** ekonomických subjektů se přeměňují na **investice**.
- Do kategorie **lidský kapitál** řadíme veškerý kapitál v **nehmotné podobě (znalosti, dovednosti, věda a výzkum) a nehmotný majetek (patenty, licence, software).**

Trh kapitálu

- Proces zavádění kapitálových statků do výroby za účelem produkce nových kapitálových statků se označuje jako **investice**.
- **kapitál = stavová veličina vs. investice = toková veličina**
- **Obnovovací (restituční) investice (IR)**
 - ✓ nahrazení opotřebovaných kapitálových statků
 - ✓ tj. nahrazením obnovovaného stroje strojem s vyšší produktivitou než měl stroj původní.
 - ✓ dochází tak obnově stroje a současně k rozšíření kapacity.
- **Rozšiřovací investice - čisté (netto) investice (IN)**
 - ✓ dochází ke zvětšování zásoby kapitálových statků.
- **Celkové investice, tj. hrubé (brutto) investice (IB)**

$$IB = IR + IN$$

Trh kapitálu - poptávka

- **Investice firem** = vlastní (odpisy) vs. **cizí zdroje** (úvěr).
- Poptávka po kapitálu je dána potřebou firem financovat nákup investičních statků.
- Poptávka po kapitálu je určena příjmem z mezního produktu kapitálu a je nepřímo závislá na výši úrokové míry.
- Platí, že **s růstem úrokové míry klesá poptávané množství** kapitálu a naopak (poptávková křivka je klesající).

Čistá současná hodnota budoucích výnosů

- Bere v úvahu náklady spojené s realizací jednotlivých investic
- Od současné hodnoty toku budoucích výnosů odečteme náklady na investici.

$$NPV = PV - I$$

NPV = čistá současná hodnota budoucích výnosů

PV = současná hodnota celého toku očekávaných budoucích výnosů

I = investice

- Firma investuje v případě, že čistá současná hodnota budoucích výnosů je větší než nula, a v případě, že se firma rozhoduje mezi více variantami investice, pak volí takovou variantu, která má hodnotu čisté hodnoty budoucích výnosů nejvyšší.

Současná hodnota (PV)

$$PV = \frac{N_1}{1 + i_R} + \frac{N_2}{(1 + i_R)^2} + \dots + \frac{N_n}{(1 + i_R)^n}$$

PV = současná hodnota celého toku očekávaných budoucích výnosů

N = čistý roční výnos

i_R = roční úroková míra, u níž předpokládáme, že se nemění

Trh kapitálu - nabídka

- **Úspory domácností.**
- Domácnosti se zříkají současné spotřeby a odkládají ji do budoucnosti ovšem s očekáváním, že jejich budoucí spotřeba bude vyšší.
- **Úspory představují tu část disponibilního důchodu domácnosti, která nebyla vydána na spotřebu, ale byla přeměněna na nabídku dočasně volných prostředků na trhu kapitálu.**
- Odměnou za odložení spotřeby je **úrok.**

Zhodnocení kapitálu

- Zvláštním znakem kapitálu je možnost **alternativního užití** (různé varianty investování). Každý ekonomický subjekt pak hledá ten nejlepší (nejvýnosnější) způsob investování, přičemž se rozhoduje na základě ceny kapitálu.
- Domácnosti motivuje k **úsporám** velikost **úrokové míry**, od níž lze odvodit hodnotu budoucí, tedy **budoucí hodnotu (S_1) dnešní úspory (S_0)**. Pokud bude vyplacena po uplynutí jednoho roku, lze ji vypočítat takto:

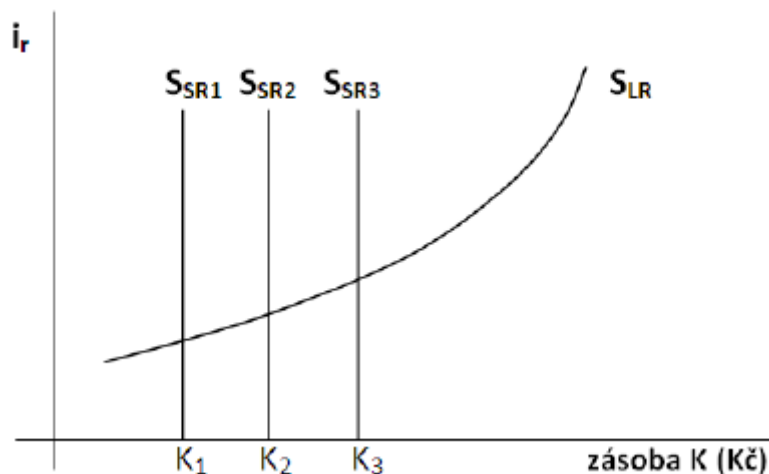
$$S_1 = (1+i) \times S_0$$

- Bude-li **dnešní částka** vyplacena po uplynutí **určitého časového období** (n let), je úročitel umocněn na hodnotu n .

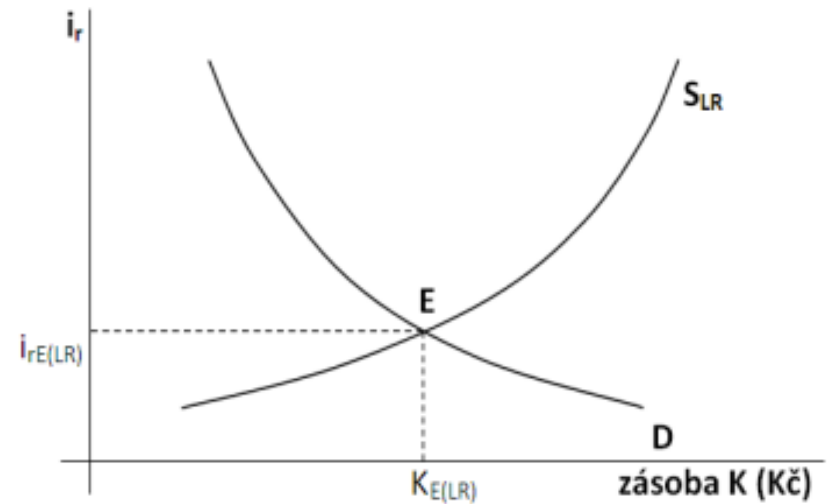
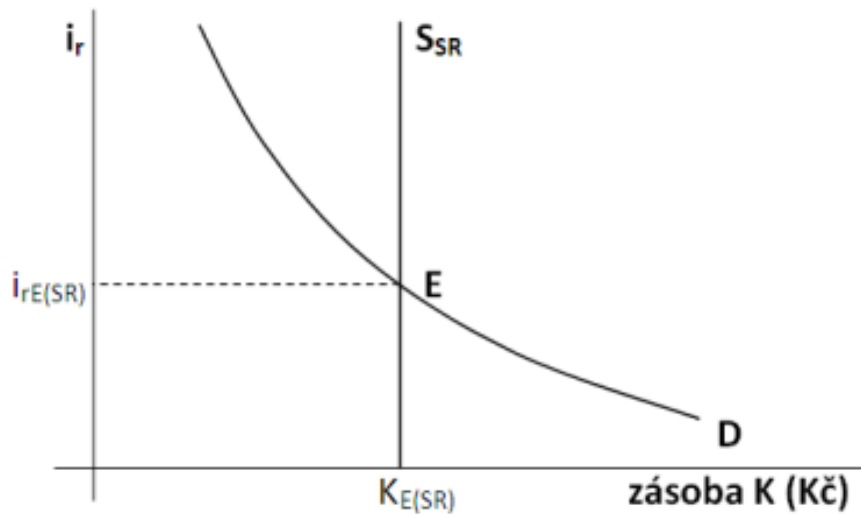
$$S_1 = (1 + i)^n \times S_0$$

Trh kapitálu - nabídka

- Na straně nabídky na trhu kapitálu stojí **domácnosti**, které odkládají svou spotřebu na budoucí období a vytvářejí tak **úspory**.
- Krátkodobá nabídka kapitálu** – v krátkém období je dána **přesná výše úspor** a tím je dána i nabídka tzn., úspory jsou **konstantní** a křivka nabídky **fixní**.
- Dlouhodobá nabídka kapitálu** – projevuje se reakce domácností na změnu **úrokové sazby různou výší úspor**, křivka nabídky je **rostoucí**.

Rovnováha na trhu kapitálu

Tržní selhání

- Ve vyspělých ekonomikách plní tržní mechanismus dominantní funkci při řízení ekonomiky daného státu, stát je pouze koordinátorem ekonomických procesů.
- Přesto existují jevy, které trh nedokáže vyřešit bez zásadního zásahu státu.
 1. **Monopolní síla (nedokonalá konkurence)**
 2. **Externality**
 3. **Veřejné statky**
 4. **Asymetrie v informacích**

Monopolní síla (nedokonalá konkurence)

- **Náklady mrtvé váhy (alokační a výrobní neefektivnost)**
- **Mikroekonomická politika** v oblasti NK představuje její regulaci.
- Je uskutečňována:
 - ✓ **postihováním antikonenčních a nekalých praktik,**
 - ✓ **udržováním nízkých bariér konkurence a tolerancí pouze těch velkých firem, které vznikly přirozeně a jsou technologicky výhodné,**
 - ✓ **podporou výzkumu a rozvoje malých a středních firem apod.**

Externality

- **Externality** jsou takové vnější **účinky či efekty**, které vznikají vlastní **výrobou anebo při spotřebě** a jsou **nežádoucím či nezamýšleným** produktem.
- **Efekty přelévání** či **efekty sousedství**, jelikož jedna výroba (spotřeba) ovlivňuje výrobu (spotřebu) jinou, zpravidla sousední, která se dané výroby (spotřeby) přímo neúčastní.
- **kladné (pozitivní) vs. záporné (negativní)**
- **ve výrobě vs. ve spotřebě**

Negativní externality

- Pro společnost nebo nezúčastněné subjekty **negativním** jevem.
- Jsou to **důsledky** výroby, které jsou **přeneseny** na jiné subjekty, než které je produkují.
- Tyto **náklady pak nenese původní výrobce (spotřebitel)**, ale někdo jiný, skupina osob anebo celá společnost.
- Znečišťování životního prostředí, hluk, poškozování majetku či zdraví.
- Vypouštění chemických odpadů do potoka přitékajícího do rybníka s chovem ryb, který poskytuje obživu rybářům. Firma produkující znečištění nemá žádné pohnutky hradit externí náklady důsledků své činnosti pro rybáře.

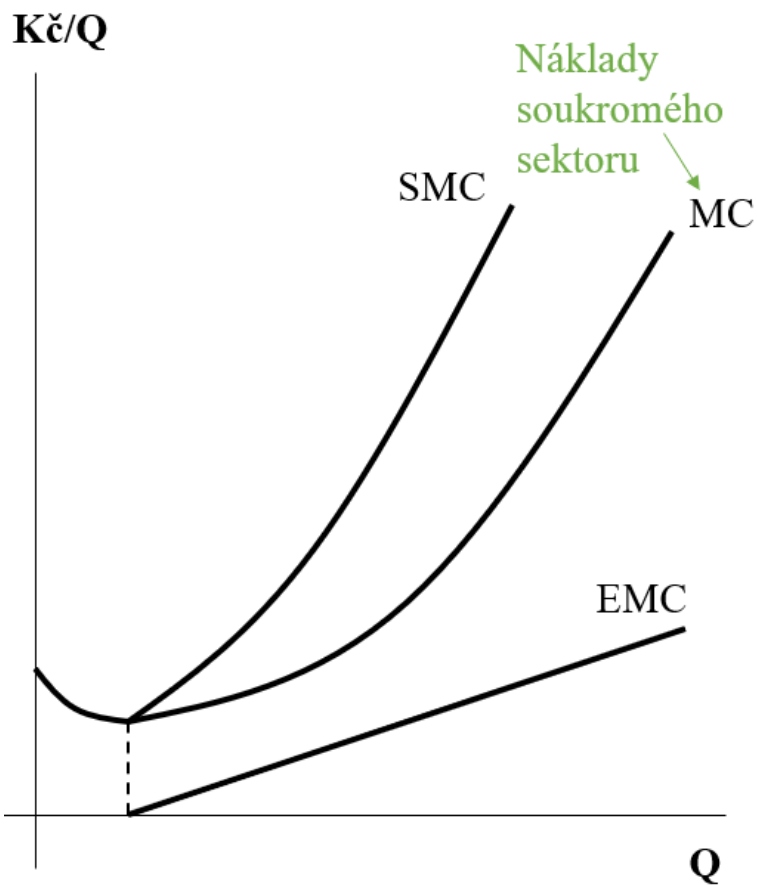
Negativní externality

- Jestliže výroba statku sebou přináší **záporný vnější efekt** ($SMC > MC$), potom **společenské mezní náklady (SMC)** zahrnují kromě:
 - ✓ vlastních (soukromých) **mezních nákladů výroby (MC)**
 - ✓ také **externí mezní náklady (EMC)**.
- potom platí, že:

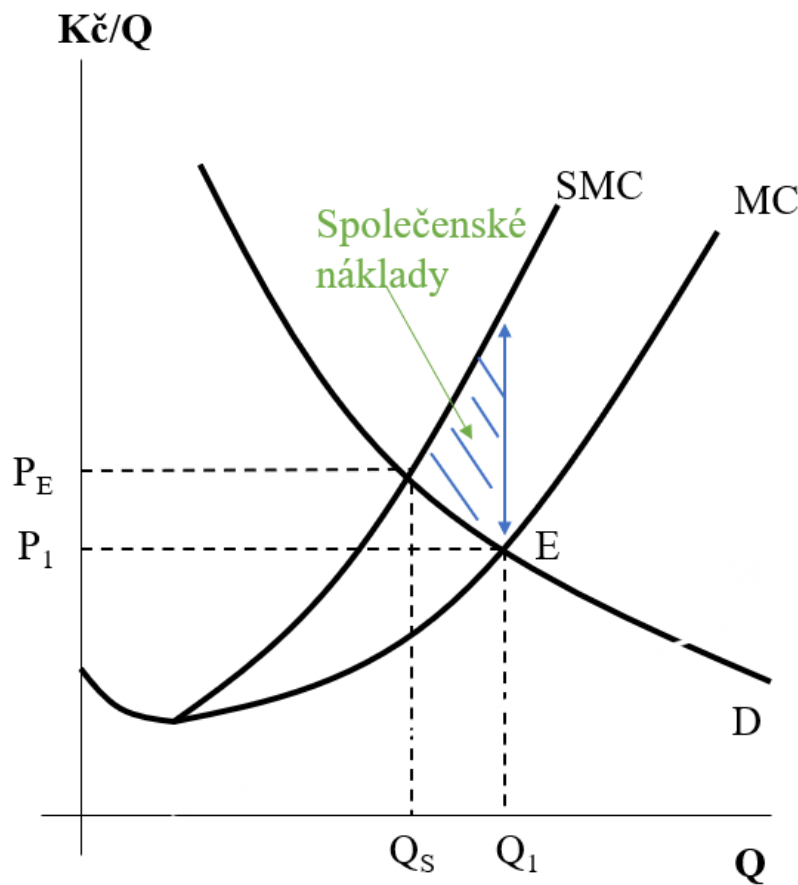
$$SMC = MC + EMC$$

Negativní externality

a) Externí a společenské mezní náklady

b) Společensky optimální výstup

Pozitivní externality

- **Výroba nebo spotřeba** určitého statku přináší **prospěch** subjektům, které se těchto činností přímo neúčastní.
- Jedná se o vnější (externí) **pozitivní efekt** výroby nebo spotřeby, za nějž nezúčastněné subjekty **neplatí**.
- Pro společnost jsou zpravidla **žádoucí** a stát má zájem na jejich podpoře.
- Lesy čistící vodu a vzduch; sadařství a včelařství; výzkum a vývoj; objevy a vynálezy.

Pozitivní externality

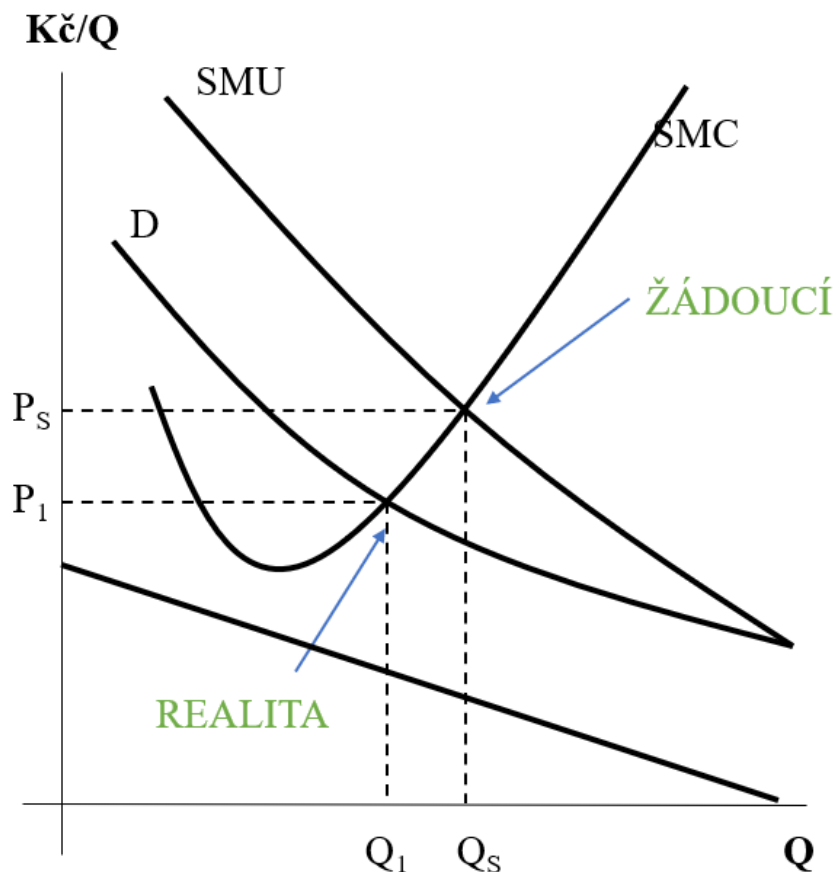
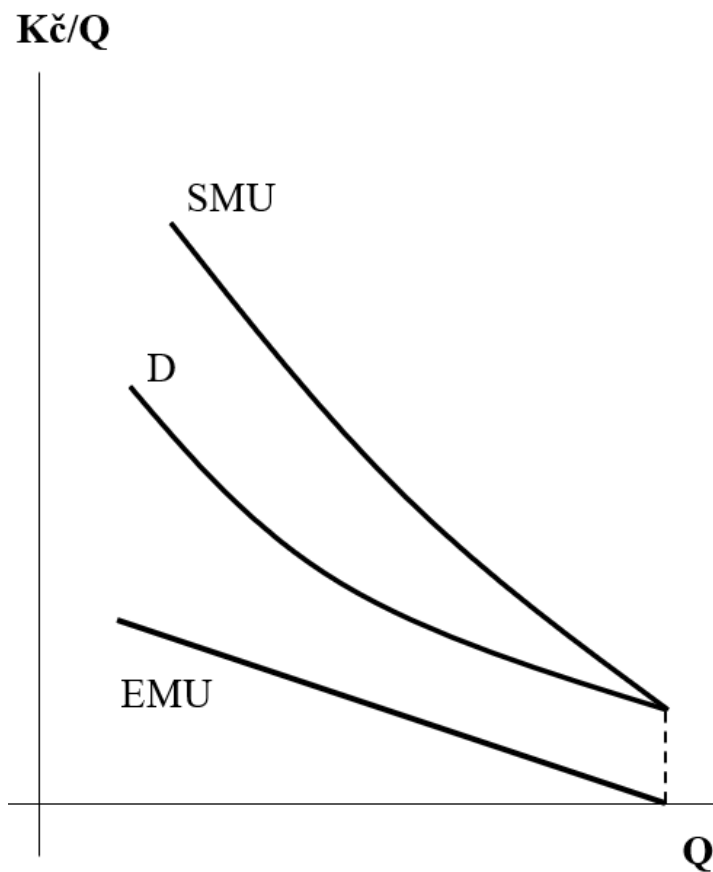
- Určitá činnost produkuje **externí užitek** jiným subjektům.
- **Společenský mezní užitek (SMU)** převyšuje soukromý **mezní užitek** ($SMU > MU$).
- **SMU** je dán součtem soukromého **mezního užitku** a **externího mezního užitku (EMU)**:

$$SMU = MU + EMU$$

Pozitivní externality

a) Externí a společenský mezní užitek

b) Společenský optimální výstup

Externality – podpora a eliminace

- Externality ovlivňují ekonomický život společnosti velkou měrou a v mnoha oblastech.
- Největší problém přinášejí externality do oblasti ekologie.
- Preventivní způsob obrany:
 - ✓ **legislativa zakazující činnost způsobující negativní externality,**
 - ✓ **preventivní i průběžná kontrola jejího dodržování.**
- Následné postihování porušování vytvořených pravidel:
 - ✓ **ekologické daně** (zdroj vládních příjmů, který do značné míry eliminuje neefektivnost narušující optimální alokaci),
 - ✓ **sankce,**
 - ✓ **pokuty.**
- **Kladné externality** je možno podporovat např. **dotacemi**

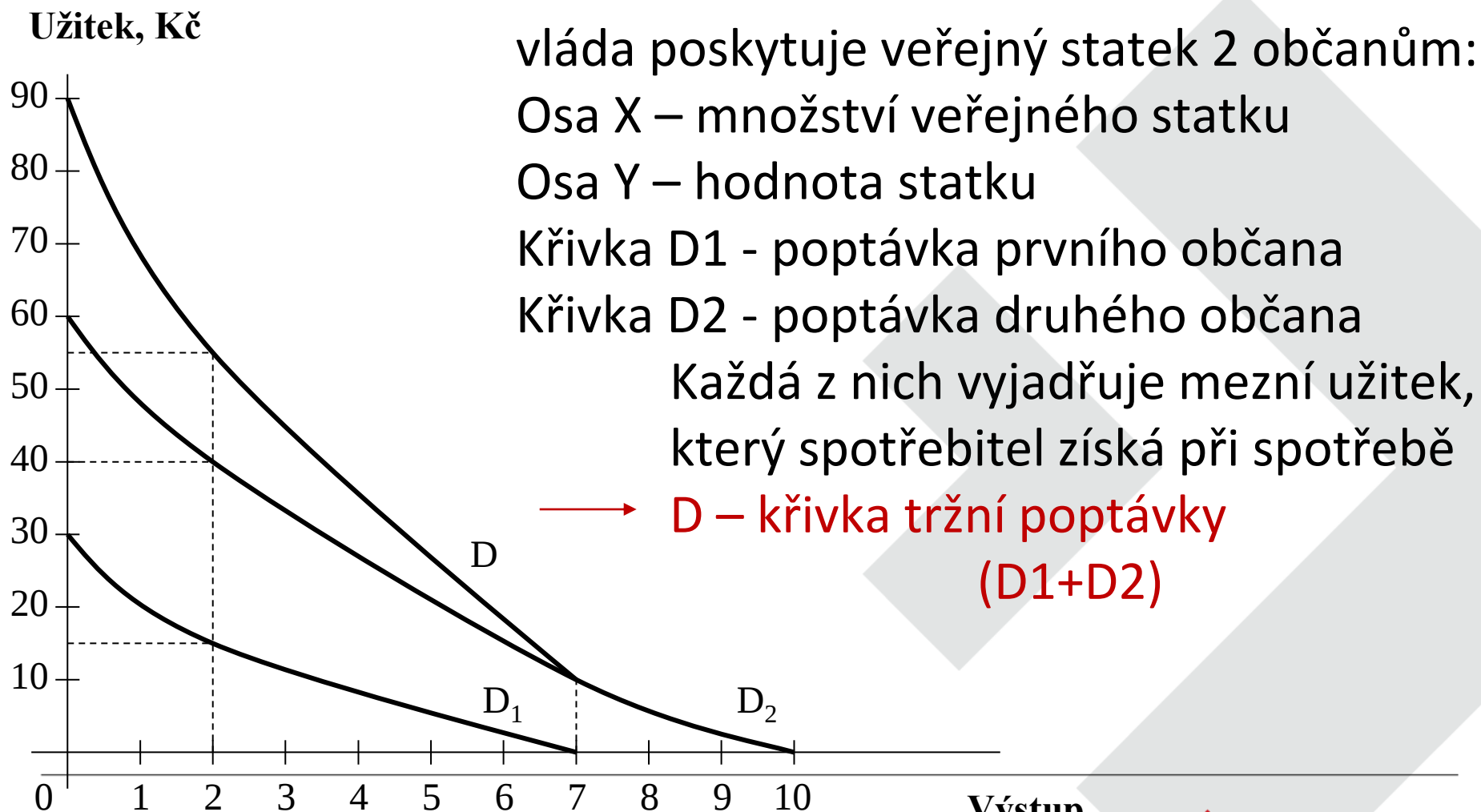
Veřejné statky

- **NEZMENŠITELNOST, tj. NERIVALITNÍ SPOTŘEBA**
- při spotřebě statku nezáleží na počtu jeho uživatelů, poskytování veřejného statku každému dalšímu spotřebiteli přináší nulové náklady.
- **NEVYLUČITELNOST**
- není možné nebo velice obtížné (nákladné) kohokoli vyloučit ze spotřeby a spotřebitelé, kteří by nebyli ochotni za statek zaplatit, by se chovali jako černí pasažéři.
- **PROBLÉM ČERNÉHO PASAŽÉRA**

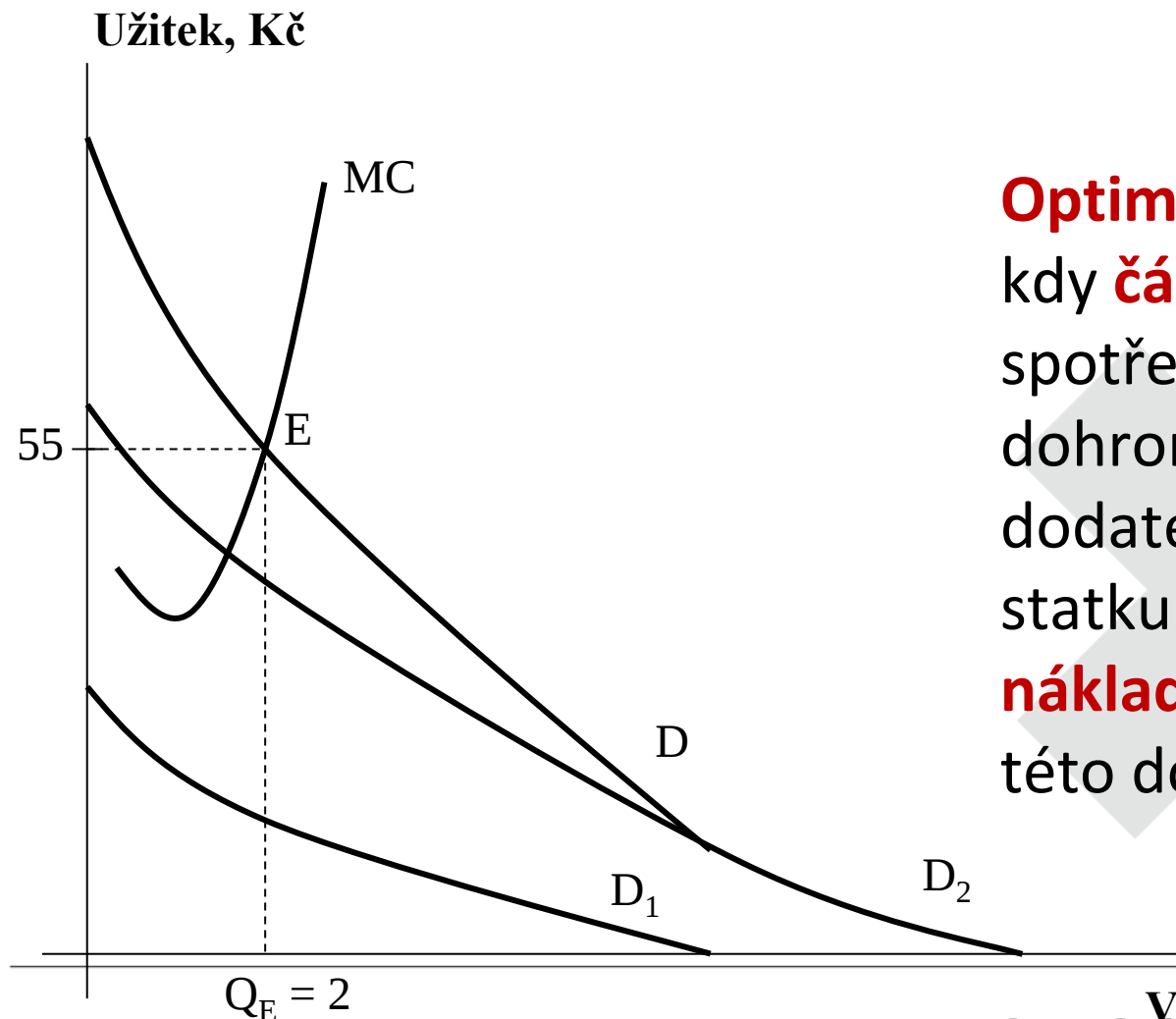
Veřejné statky

- Veřejné statky zpravidla nemohou být zpoplatněny a jsou tedy **poskytovány bezplatně**, přestože se na nich spotřebitelé nepřímo podílejí, protože jsou **financovány z daní**.
- Obrana státu (Armáda ČR), vnitřní bezpečnost ekonomiky a společnosti (Policie ČR, Hasičské záchranné sbory), oblast zdraví, výchovy a vzdělání (základní zdravotní péče, základní školství) a infrastruktura (silnice, veřejná prostranství, veřejné osvětlení).

Tržní křivka poptávky po veřejném statku

Optimální množství veřejného statku

Optimum nastává tehdy, kdy **částky**, které by oba spotřebitelé byli ochotni dohromady zaplatit za dodatečnou jednotku statku přesně **pokrývají náklady** na poskytnutí této dodatečné jednotky.

Veřejné statky

- Veřejný statek je poskytován v efektivním množství pouze tehdy, kdy se mezní užitek rovná mezním nákladům **MU=MC**.
- Veřejné statky a **soukromý sektor**:
 - ✓ **část nákladů na veřejné statky je hrazena ze soukromých zdrojů,**
 - ✓ dary, podpora výzkumu léčby nemocí, možnost reklamy, snaha zavést novou technologii.

Asymetrie v informacích

- Informace o tržních skutečnostech, které nejsou známy oběma stranám trhu rovnovážně (stejně), jsou nazývány **asymetrické informace**:
 - ✓ touto nevyrovnaností je **jedna strana znevýhodněna**,
 - ✓ prodávající vědí více o kvalitě produktu než kupující, když ví více o tržních podmínkách svých rivalů než oni sami, manažeři vědí o firmě víc než její vlastníci.
- Mohou vznikat v důsledku záměrně:
 - ✓ **utajované činnosti**,
 - ✓ **utajované informace**.

Asymetrie v informacích

- **Nepříznivý výběr spotřebitele**

- ✓ nekvalitní zboží vytlačuje kvalitní a spotřebitelé nejsou schopni tuto skutečnost zjistit.

- **Morální hazard**

- ✓ činnost jednoho ekonomického subjektu (**lépe informovaného**), který **maximalizuje svůj užitek** tím, že snižuje užitek ostatních (méně informovaných) účastníků transakce.

Vládní selhání (government failure)

- obtížnost předvídání důsledků státních zásahů,
- obtížnost jasného vymezení cílů vládní politiky,
- obtíže s implementací - omezená možnost kontroly subjektů a organizací veřejného sektoru,
- byrokracie jako vrstva profesionálů je drahá - transakční náklady mohou převýšit přínos vládního zásahu,
- politikové usilují o maximalizaci svého užitku - to může být zdrojem poškozování společnosti - uspokojování skupinových zájmů, lobby.

Charakteristika důchodu a bohatství a jejich skladba

- **Důchodem (I, Y)** rozumíme příjem domácnosti, tzn. celkové množství peněz, které člověk nebo domácnost obdrží během daného časového období.
- **Důchod** se skládá z:
 - ✓ mezd (YL) nebo jiných pracovních výdělků,
 - ✓ vlastnického důchodu (např. rent, úroku, dividend YA, YK),
 - ✓ transferových plateb (YT) neboli příjmů od vlády (platby sociálního zabezpečení – starobní důchody, podpory v nezaměstnanosti atd.)

$$Y = YL + YA + YK + YT$$

Charakteristika důchodu a bohatství a jejich skladba

- **Bohatství** tvoří čistá hodnota aktiv vlastněných k určitému časovému okamžiku v určitých peněžních jednotkách.
- **Bohatství** představuje určitou **zásobu peněz (stavová veličina)**
 - ✓ vs. důchod je zpravidla pravidelné získávání peněz v průběhu času (toková veličina).
- **Hmotné položky**
 - ✓ domy, auta a jiné statky dlouhodobé spotřeby + vlastněnou půdu, tzn. věci movité a nemovité)
- **Finanční aktiva**
 - ✓ hotovost, spořicí účty a jiné vklady u finančních institucí, obligace, akcie.

Nerovnosti v důchodech

- Teorie rozdělování důchodů je vyústěním teorie formování cen na trzích výrobních faktorů.
- Ceny výrobních faktorů určují důchody připadající jejich majitelům – **mzdu, rentu, zisk a úrok**.
- **Prvotní rozdělení důchodů - tržní mechanismus** na základě svého fungování prostřednictvím vzájemných střetů nabídek a poptávek.
- **Konečné rozdělení důchodů** – vzniká v důsledku **zásahu státu**, je **rovnoměrnější** a přináší ekonomickým subjektům srovnatelné a důstojné životní podmínky.

Nerovnosti v důchodech

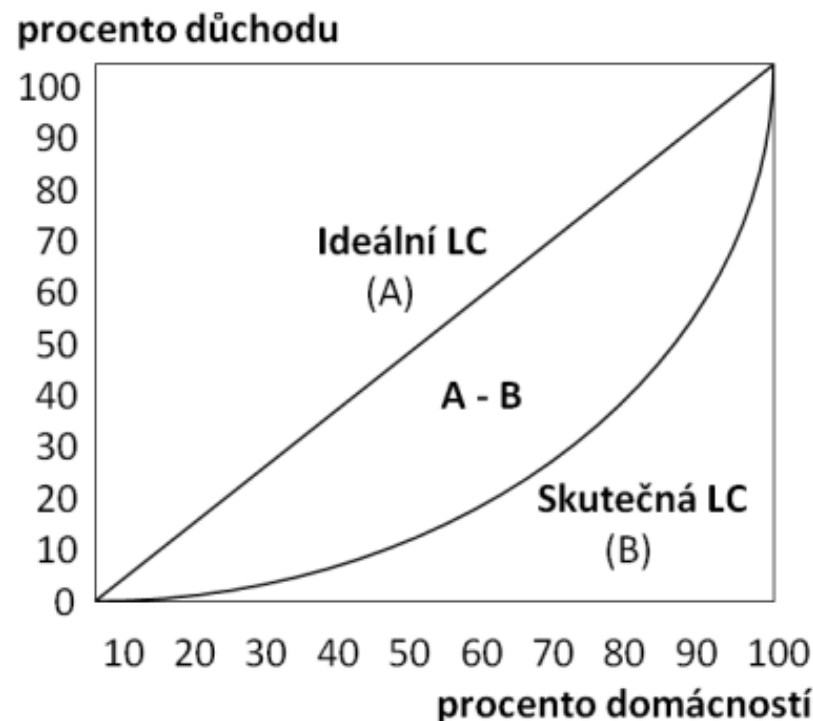
- **Pracovní důchody** domácnosti závisí na **množství práce**, které domácnost prodá na trhu práce a **mzdové sazbě (ceně práce)**.
- **Cena práce** je dána **objektivně**, zatímco **množství nabízené práce** obvykle závisí na **rozhodnutí domácnosti**.
- Faktory ovlivňující nerovnost ve výši výdělku :
 - ✓ Rozdílné dovednosti (fyzické a duševní schopnosti),
 - ✓ Rozdíly ve vynaloženém úsilí (intenzita práce),
 - ✓ Rozdíly v povolání, které souvisí s dobou odborné přípravy (nebezpečnost, nepříjemnost, specifické schopnosti,...),
 - ✓ Faktory pracovní diskriminace (rasa, pohlaví, věk, náboženství, národnost,...),
 - ✓ Rozdíly ve vzdělání, rozdílnost v kvalitě pracovníků.

Nerovnosti v důchodech

- Nerovnost ve vlastnických důchodech je založena především na **rozdílném množství kapitálu a půdy ve vlastnictví domácnosti.**
- Majetek získávají domácnosti:
 - ✓ Dědictvím (akumulovaný přenos pracovních i nepracovních důchodů z minulých generací)
 - ✓ Dary
 - ✓ Úsporami z pracovních i nepracovních důchodů
 - ✓ Podnikáním s ochotou podstupovat riziko

Lorenzova křivka (LC)

- Poměrným způsobem přiřazuje jednotlivým skupinám obyvatelstva (**domácností**) seřazeným podle velikosti příjmu poměrná rozdělení **důchodů** mezi ně.
- Znázorňuje vztah mezi:
 - **absolutní rovností,**
 - **absolutní nerovností a**
 - **skutečnou nerovnost.**

Lorenzova křivka (LC)

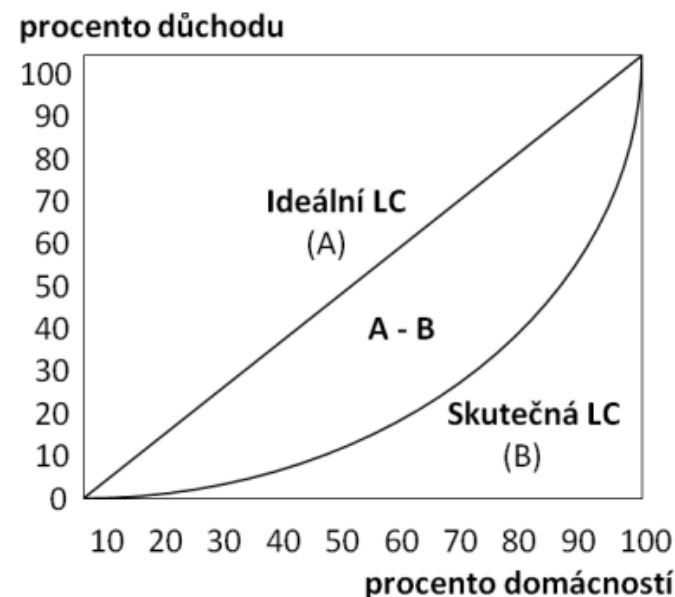
- **Absolutní nerovnost** - jedna domácnost dostává všechen důchod.
- **Absolutní rovnost** - všechny domácnosti dostávají stejný důchod, tzv. ideální LC ve tvaru úhlopříčky.
- **Skutečná nerovnost** - vychází ze statistik a nachází se mezi dvěma uvedenými extrémy:
 - blíží-li se ideální křivce, je rozdělení důchodů ve společnosti rovnější (popř. spravedlivější),
 - velké prohnutí znamená méně rovné rozdělení důchodů.

Giniho koeficient

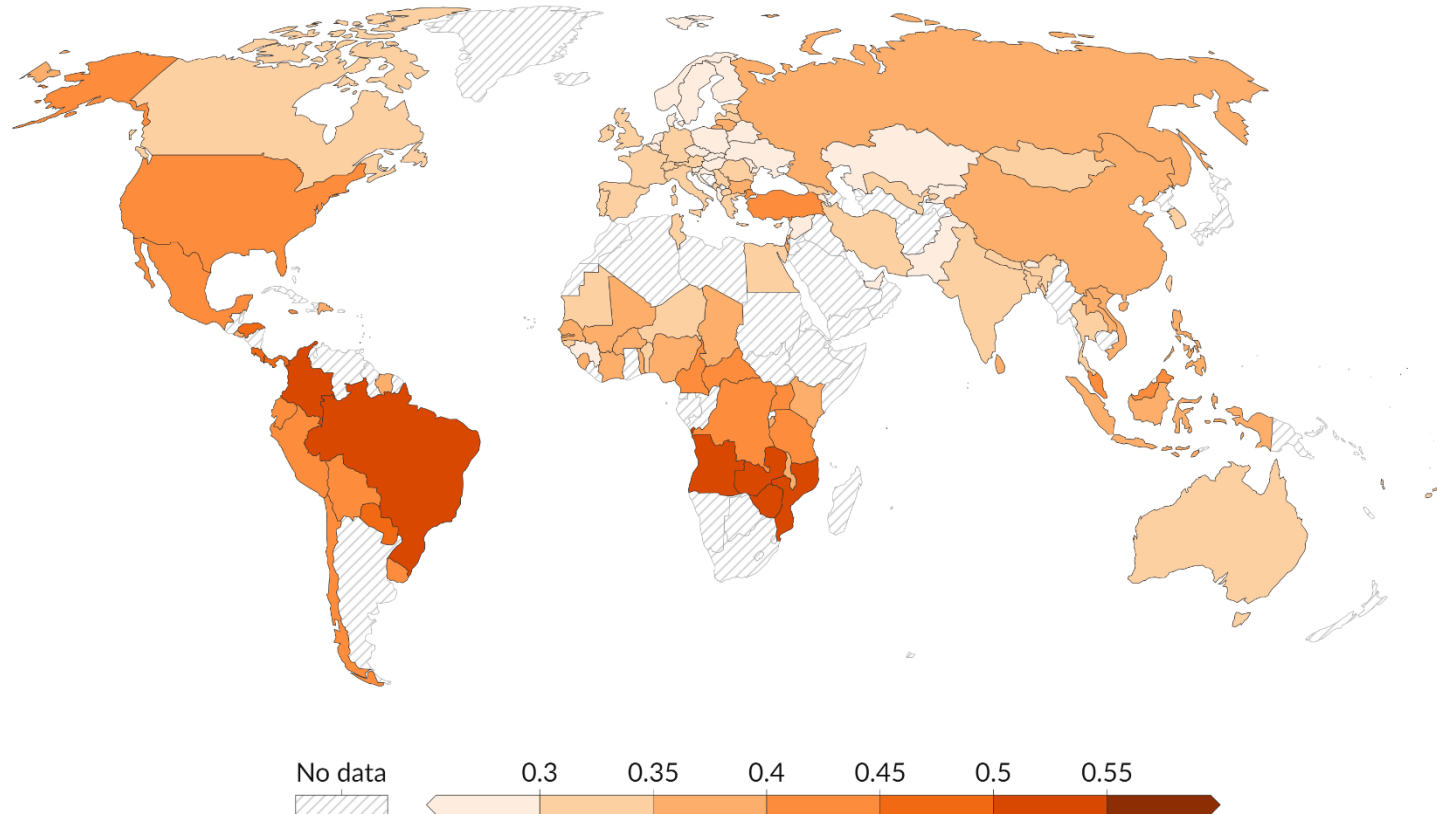
- Pro měření míry nerovnosti v důchodech se používá srovnání skutečné a ideální Lorenzovy křivky, tedy vyjádření **odchyly od absolutní rovnosti**.
- K tomu slouží tzv. **Giniho koeficient**, který poměruje skutečnou Lorenzovu křivku s ideální křivkou.
- Giniho koeficient nabývá hodnot **od 0 do 1**.

$$G = \frac{A - B}{A}$$

- **1: absolutní nerovnost**
- **0: absolutní rovnost**

Giniho koeficient

Data source: World Bank Poverty and Inequality Platform (2024)

OurWorldinData.org/economic-inequality | CC BY

[Income inequality: Gini coefficient, 2023](#)